

מפניקסו

של מבקר

מאת ג'ורא מנור

איורים: שמואל כץ

חשפנות בינלאומית

בין 7 ו-14 בנובמבר 1995 התקיים במרכז סוזן דלל אירוע מחול בשם "מחול 95", חשיפה בינלאומית, אך רק עבודות מעטות משלל היצירות שהוצגו בו נחשפו שם לראשונה. רוב הלהקות והיוצרים הללו נראו כל העונה שחלפה.

עם היוצאים מכלל זה נמנתה יצירתה של **תמר בורר** - מחול פיוטי לשתי רקדניות וכד גדול (מסוג הכדים ב"עלי באבא", שאפשר להיכנס לתוכם ולהיעלם), שבוצעה עם שותפתה יעל מנדלר, למוסיקה מאת אריק שפירא. מנדלר

משמשת, בעצם, גם רגליים חלופיות לתמר, והסימביוזה ביניהן כל כך מושלמת עד שלרגע אין תחושה, שאחת משתייהן אינה יכולה לעמוד או לנוע בכוחות עצמה. היצירה הזאת היא חוויה בלתי רגילה מבחינה אסתטית ורגשית.

גם הצמד הסימפטי "**ורטיגו**" (נעה ורטהיים ועדי שעל) הביא משהו חדש, ושוב בשיתוף להקה מחו"ל, הפעם מהונגריה. מחול אחד התחיל בצורה מפתה, כשהרקדנים נעו מאחורי קיר בנוי לתלפיות מגריקנים, אבל לא נראה מגובש כל צורכו. יש בו רעיונות מעניינים וחומר ליצירה שבודאי עוד תתגשם. המחול השני בתוכניתם, "לימבוס", היה רביעייה למוסיקה מאת דן בגנו. התנועה שלו מעוצבת היטב והוא בוצע בצורה טובה.

הפן הבינלאומי של האירוע היו מנהלי פסטיבלים אירופים שונים שהוזמנו לתל אביב לצפות בהיצע שלנו. מה יצא מאירוח קניינים פוטנציאליים אלה אין לדעת מראש. דבר אחד ברור - ב"מחול 95", חשיפה בינלאומית" לא נחשף משהו מפתיע או חדש באמת, אבל כל הזדמנות שניתנת ללהקות הקטנות להופיע, ועוד בפני מנהלי פסטיבלים מכובדים, חיובית.

אל מקור תיאטרון - המחול הגרמני

ביקורה של הלהקה שבראשה עומדת **פינה באוש**, בשתי תוכניות במשכן אמנויות הבמה בתל אביב, היתה הזדמנות מצוינת לראות מנין התחיל מה שמכונה תיאטרון המחול הגרמני החדש. תוכניתה הראשונה של הלהקה מופרטאל כללה את "קפה מילר" (1978), קפה הלבבות השבורים. היום, עשרים שנה אחרי שנוצר, הרבה מהאמצעים הקיימים בו רווחים

על בימות המחול, והקהל, צעיר ברובו (וזה מצוין!), רגיל לחידושים אלה ולא התלהב למראה התעודה ההיסטורית האוטנטית הזאת. לעומת זאת, הוא ממש נסחף נוכח "פולחן האביב" (1975), עבודה "קדם-באושית", שבאוש יצרה כשעדיין עבדה במסגרת המוסכמות של המחול המודרני שלמדה בניו יורק.

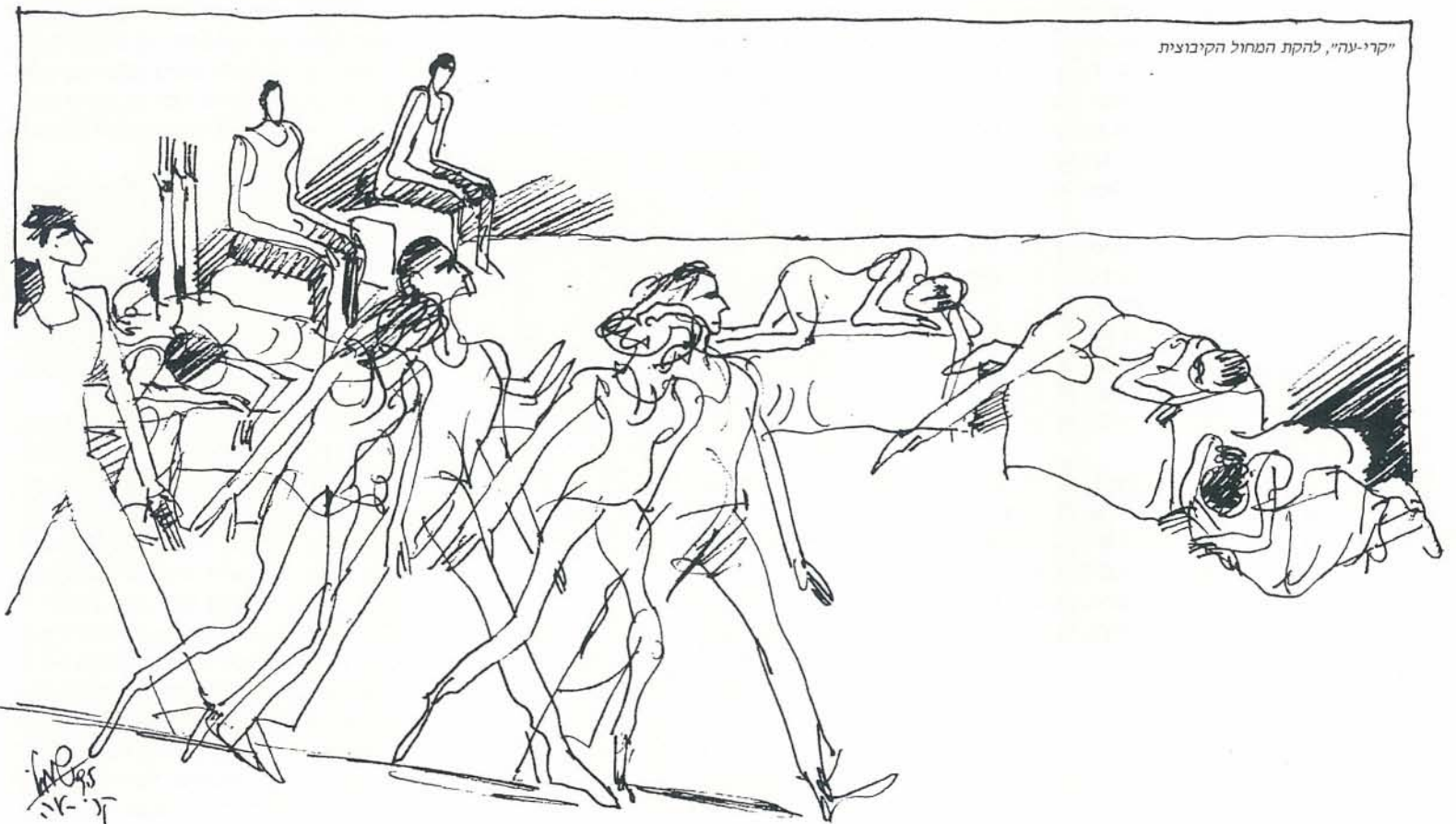
בתוכנית השנייה של הלהקה בוצעה העבודה הענקית (בכל המובנים) של באוש - "ויקטור", שבה, בתוך חפירה ענקית, דומה למין קבר המוני, זורמים החיים במגוון מהמם של אירועים, יחסים והתרחשויות סוריאליסטיות. אם "קפה מילר" יכול להיחשב תעודה היסטורית חזקה עד היום, "ויקטור" הוא דוגמה מעולה להתגבשות הסגנון שהחל להתפתח באמצע שנות השבעים.

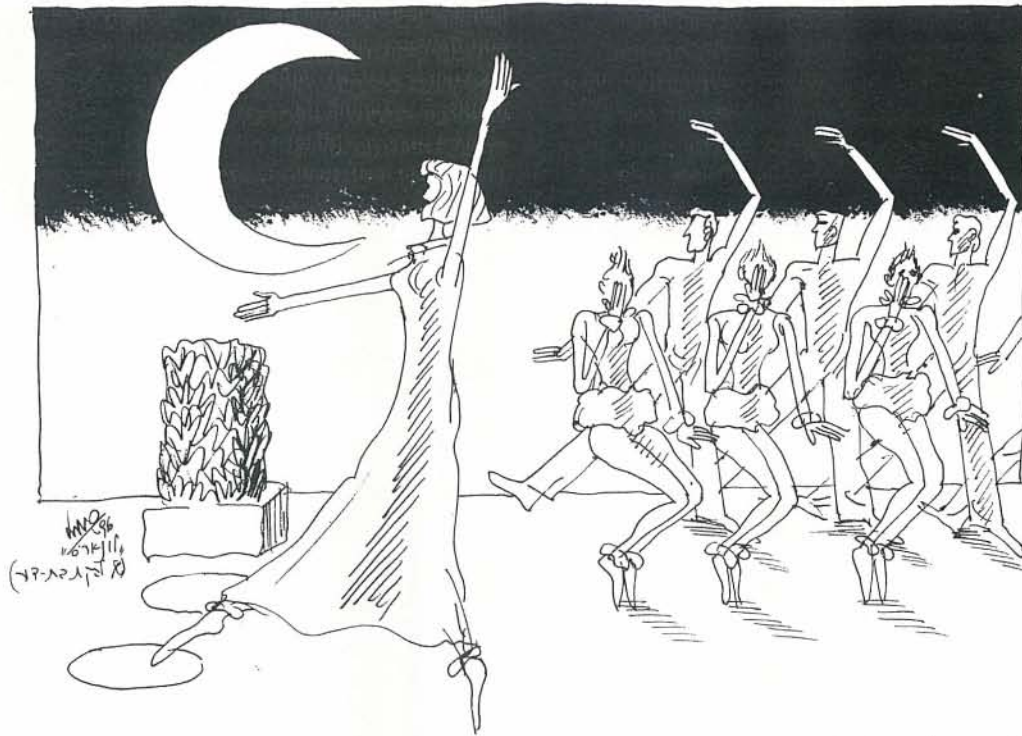
אחד מתענוגות המופעים הללו היה לצפות בעמיתיה לעבודה של פינה באוש - רקדנים שכבר עובדים איתה עשרים שנה ועדיין נאמנים לה ומבצעים את עבודותיה כפי שרק ותיקים כאלה מסוגלים.

למה הגברים רוקדים?

לכאורה אין כלל מקום לשאלה הרטורית הזאת. יש להם זכות מלאה, ואני, למשל, מאוד אוהב דמויות של גברים על בימת המחול. אז מה יכולה להיות הטענה נגד יאיר ורדי, מנהלו הפעלתי של מרכז סוזן דלל, המעלה מדי שנה מופע בשם "**רק גברים רוקדים**". בעייתית, לדעתי, היא רק המלה "רק". התוכניות שהתקיימו ב-20-23 בדצמבר 1995 כללו אוסף שלם של מופעים נעדרים קו משותף, מלבד היותם על טהרת הגברים.

"קרי-עה", להקת המחול הקיבוצית

"לונטריס", להקת בת דור

הרקדנית חנה וייסמן, מנהלת החזרות של האנסמבל.

הוא חידש את הדואט "פאסומצו" ואת המחול הראשון שלו, זה שיצר בשעתו עבור עצמו - "פה דה פפסי". זה היה פעם מחול מבריק, חינני ומלא המצאות בימתיות נאות ומפתיעות, אולם הלל קוגן, שביצע אותו במופע בו נכחתי, אף שהוא בעל יכולת תנועתית מצוינת, לא הצליח לחדד את התנועה לדרגת הסאטירה המהולה באמפתיה על האיש המכור לפפסי-קולה, הזכורה לי.

וייסמן היתה בחודש האחרון להריונה כשביצעה את הסולו שנהרין תרם לערב זה. היא רוקדת נפלא ובטנה העגולה היתה יפה מאוד, והובלטה היטב בתלבושת שחציה סליפ וחציה שמלת טוטו קצרצרה. אולם, ממש כבכל הריקודים של נהרין בזמן האחרון, הבימה היתה שרויה בעלטה כמעט כמו בהאפלה בזמן מלחמה בכל שלושת היצירות הללו. אפילו את וייסמן, שהתנוססה כסמל הלהקה על כל הפלקטים בשנים האחרונות (הלא היא הנערה עם כובע החרוט המצחיק), קשה היה לזהות מרוב חיסכון בחשמל.

"מוסך פנדורה", המוזר והמשעשע, מאת סער מגל לפחות זכה לתאורה של ממש. הבכורה של הערב היתה מחול בשם "לקרימוסה" למוסיקה מאת פרסל. (מי שהקליד את התוכנייה כתב "Lacrymoza" במקום "Lachrimosa", אבל כבר התרגלנו להשלים עם בוריות מרגיזות כאלה). את הכוריאוגרפיה יצרה **נעה דר**, שעבודתה עדיין בלתי מרוכזת, ויש בה משהו כאילו מקרי וחסר מסר רגשי או צורני ברור. את הדמעות שבכותרת המחול אפשר, אם כן, אולי, להזיל על כשרונה שטרם מצא לעצמו שפת תנועה משמעותית.

ערבו של האנסמבל היה בעיני חסר חידושים של ממש וחשוך להרגיז.

יוצרים ישראלים החיים ב"גלות" לשוב וליצור בארץ, ולא חשוב מאיזו סיבה הרחיקו לנדוד ממולדתם-מולדתנו.

אבי קייזר, המרבה לאחרונה לעבוד עם סוזנה לינקה בגרמניה ועם גופים חדשניים אחרים במערב אירופה, הגיע ויצר עבור הלהקה מחול שכולו רגישות, אבל לא רגשנות, ואהבה למקום שאינה גולשת ללוקאל פטריטיזם רטוב וסנטימנטלי. בעיני היא מייצגת את האיחוי, הסינתזה, אך שמה דווקא "קרי-עה". אבל השם והכותרת אינם חשובים, מה שחשוב בעיני הוא, שלרקדני הקיבוצית ניתנה הזדמנות להתנסות בשפת תנועה שונה מאוד מזו שהורגלו אליה, בעיקר בעבודותי החזקות, הדרמטיות, של יוצר הבית שלהם רמי באר.

איש אינו מתרסק כאן אל הקרשים ואיש לא משליך את זולתו מזרועותיו. כל אחד מוצא את עצמו בתוך הקבוצה, המשנה צורה ונכנסת ויוצאת מהאוניסונו הקולקטיבי האחד. דואליות זו, בין אחידות חברתית מחייבת לפרטיות משוחררת של כל חוליה בחברה, היא המרכיב המרתק ביותר בעבודתו של אבי קייזר. ב"קרי-עה", יצירה של יותר משעה, יש באופן בלתי נמנע כמה נפילות מתח. אבל ברגעים כאלה הכוריאוגרף מרשה לנו, הצופים, להתבונן בנחת, ואפילו לעשות כל אחד לעצמו פסק זמן להרהור או מנוחה קצרה. בדרך כלל הקהל מרגיש שמצפים ממנו להישאר דרוך ומרוכז בהתרחסות על הבימה גם ברגעים של נפילות מתח.

"אנסמבל" בחושך (סוף דצמבר '95)

הקבוצה הצעירה של בת שבע, הנקראת "האנסמבל", היא חבורה של רקדנים ורקדניות מעולים. אוהד נהרין, המנהל את הקבוצה יחד עם נעמי פרלוב, חידש עבור הבכורה שני מחולות משלו וגם תרם סולו מיוחד עבור

כמחווה מיוחדת במינה, כל הערב היה מלווה במוסיקה מאת אורי וידיסלבסקי, ספק של מוסיקה שימושית לתיאטרון ומחול, בקנה מידה תעשייתי כמעט. לכן הפן המוסיקלי כמעט ולא ניכר בתוכנית. זה היה שירות דב גם למלחין, שאולי יש באמתחתו קטעים מעניינים יותר, וגם לכוריאוגרפים הצעירים, שלא נמצא להם בצלילים אלה אתגר.

אייל נחום ביצע עם אריק אלספי המוכשר מבת דור את "אלתי-געבי". הדואט הזה, עם השם המשעשע, הוא מאוד צורני, גיאומטרי, ללא מרכיבים כוריאוגרפיים או רגשיים מעוררי עניין, מבוצע על ידי שני רקדנים טובים.

עמנואל גת ואמג'אד עסיבי ביצעו מחול זוגי לצילי אקורדיאון וזמרה עם סממנים ספרדיים. הוא התחיל בהליכות שיצרו פרידות ופגישות מרתקות, אבל עד מהרה התפוררה האקספוזיציה הנאה והיתר היה פשוט מילוי זמן. לכסות, כביכול, את המוסיקה.

"אשת האיש" של אילן לשם היא פרודיה על השבלונות הנשיות במחול, מבוצעת על ידי גבר. בתחילת המחול מרותק אילן לשם לנעל מודבקת לרצפה, ובעזרת הנעליים המקובעות (אמצעי שדני עזרלו השתמש בו פעם ב"מומיקס") הוא מתכופף באוויר בזוויות בלתי אפשריות. אחר כך הוא פושט את מכנסיו ותחתיהם מתגלה חצאית טוטו זעירה. הכל מסתיים במחווה המסיימת של הברבור הגווע. ניכר היטב שאילן לשם הוא הטכנאי הטוב ביותר מכל מבצעי התוכנית, אבל הקטע שלו היה באמת רק קטע, ללא תחושה של שלמות, התפתחות או היגד ברור.

חן הרשקוביץ, רקדן בטן (לא כל כך מלידה ומבטן), לא התאים לכל האירוע מבחינה סגנונית. על זה אפשר היה אולי לסלוח אילו הוא היה באמת ארוטי וחושני. ללא הגירוי הסקסי, מה טעם לריקודי בטן? - אפילו אם יודעי דבר מסבירים לנו שבעצם הם עניין מאוד רוחני.

עידו תדמור התפתח לאחד היוצרים המעניינים ביותר בדור הצעיר. הפעם ראינו מין סקיצה ראשונית של מחול מורכב ומתמשך, ובו ארבעה כלובי מתכת, שבאמצעותם ירדו הרקדנים ממעל, תלויים במיני מכנסי כפיה. יש בקטע זה הרבה יותר מדי תנועה אחידה של אוניסונו. לא ברור בינתיים מה יישאר ממנו עד גמר החזרות על היצירה החדשה של תדמור, אך בשלב זה, ללא מה שקודם לו ומה שבא אחריו, אפשר לראותו, בעצם, רק כמתאבן.

לעודד גברים ליצור, וליצור עבור גברים, זה חיובי בעיני, אבל להכניס את הגברים לגטו ולהשתמש רק ביוצרים ומבצעים ממין זכר אינו מוסיף עניין. זו רק עוד שיטת אפליה מתקנת.

אבי קייזר חוזר לאספסת

שמחתי להיווכח שהנהלת להקת המחול הקיבוצית שברה מסורת שלילית - לא להזמין

גי'גי קאצ'וליאנו, הכוריאוגרף מפריס, שב לעבוד עם בת דור ותרים לתוכנית החדשה של הלהקה שניים משלושת מחולות הערב. אחרי "קאנטארס" מאת אוסקאר אראיז, הבנוי לפי כל החוקים אבל אינו מחמם את הלב, הגיע תורה של "אקטו", יצירה שהכין קאצ'וליאנו בשנה שעברה למוסיקה חדשה (מחמת בעיות של זכויות יוצרים). למרבה הפלא, הרביעייה של אנטוניו דבוזיאק מתלבשת יפה על המחול הזה, הנע סביב שעון גדול, שתלוי ברקע ומשנה את האשמורת.

הבכורה הטרייה היא "לונאריס", לצלילי קונצרטו לנבל ותזמורת מאת פרנסואה בואלדיה. דן מאסטקן - מנהל להקת הפריסאית של קאצ'וליאנו ומתכנן התפאורות ומעצב התלבושות הקבוע שלו - הציב על בימה בהירה מעין שיח נאה בארגז מרובע, כמו שיש בלובי של בתי מלון מפוארים, וכשרקדני בת דור עולים לבימה הם נראים כאילו אך זה יצאו מ"פלייבוי". הנשים לבושות בגד גוף לבן, מין אזור חלציים דמוי פרווה שפנית לבנה וזנב שפנפה, והבנים לבושים בצורה עוד יותר פרבוקטיבית. מעל בגד גוף הדוק הם לובשים מכנסיים החושפים את ישבניהם ומדגישים את מבושיהם. אבל המרכיב המפתיע ממש הוא שהכל עקודים וברודים - שיערם הפך בהפסקה לבלונד-זהוב וזהר. (אגב, במופע הבכורה הרשמי, במרס, צונזרו השפנפנות - הביקני והזנב הוחלפו במכנסונים - ולשומרי המוסר היתה נחת.)

בקיזור, "לונאריס" הוא מין מחול אהבהבים לא רציני, על גבול הקיטש, משעשע אבל מבוצע בקצת יותר מדי איפוק ורצינות כביכול. אני מניח שזה היה אמור להיות סאטירי וחרף, אך לשם כך דרוש ביצוע חצוף יותר, כזה שמראה את האנשים שמאחורי המסכה הכאילו ייצרית הזאת.

טרו ויובל

בינואר 1996 הגיעו ארצה הרקדן והיוצר הפיני **טרו סארינן** (שיכול כבר כמעט להיחשב ל"יתושב זמני") ובן זוגו הישראלי, **יובל פיק**, לשעבר מרקדני בת שבע. הצמד המצוין הזה ביצע בצורה מושלמת שני דואטים - "Evol" ו"ואנה", שניהם בכוריאוגרפיה של סארינן. ב-"Evol", למוסיקה הקרויה בתוכנייה "קולאז" (מלחין מאוד פופולרי במחול המודרני...), בולט שירו העצוב עד דמעות של נווד לונדוני, במקצב שיש בו תנופה פתאומית ודעיכה. השניים רוקדים בתנועות שמזכירות מריונטות, והדיוק שלהם והשוני ביניהם יוצרים תנועה מהפנטת.

"ואנה", למוסיקה של המלחין הפולני גורצקי, הוא מחול אפל. שני הרקדנים לבושים שחורים ובתנועתם יש משהו גרוטסקי וגם תוהה על העולם. הם הזכירו לי את ולדימיר ואסטרגון, ה"מחכים לגודו", ובוודאי לא במקרה.

המופע הסתיים בסולו שכבר הפך לסמלו המסחרי (האמנותי, בעצם!) של סארינן - "B12", מאת יורמה אוטיין. סארינן תמיד

מרתק בהתמסרות שלו למחול, אבל הפעם הוא ביצע את הסולו באינטנסיביות מיוחדת אפילו לו. אילו היו שניים אלה משתתפים בתוכנית "רק גברים רוקדים", היתה הצדקה להפרדת המינים המלאכותית, שנהגה במרכז סוזן דלל באותה סדרת מופעים.

אופטימיסט חסר תקנה

מופעי להקתו של **מרק מוריס**, הילד הנורא של המחול האמריקאי, עוררו ציפיות רבות למשהו מזעזע, בוטה, מתגרה וחצוף, אבל מה שנראה על בימת "משכן אמנויות הבימה" (ינואר-פברואר '96) היה דווקא אלגנטי, צבעוני, חייכני ומלא יופי - קודם כל יופי.

התוכנית הראשונה של האורחים הוקדשה כולה למוסיקה מאת הנדל. הנדל אינו מהמלחינים החביבים עלי במיוחד, הוא משעמם בעיני. האורטוריה "אלגרו, השמח, המהורהר והמתון" כשמה כן היא. אבל היופי המדהים של הבימה, שכולה מסכים בשלל צבעים מתחלפים (בעזרת התאורה) מתעופפים מעלה ומטה, וחבורת הרקדנים המצוינת של מוריס הפכו את הערב לחוויה אסתטית מרנינה.

שונה לחלוטין היה הערב השני. מרק מוריס רקד סולו, לבוש בחליפה שחורה וכפפות וקרטוליות לבנות, בדמות מין חתול גמיש ומקסים באלגנטיות של תנועותיו. גם הקטעים הלהקתיים היו נעימים מאוד למראה ובוצעו להפליא.

התנועה הכל כך מוסיקלית (ללא השתעבדות למקצב!) זרמה על פני הבימה בקלות ובמיומנות בלתי רגילות. חבל שגם מוריס ומתכנן התאורה שלו נכנעו לעתים לתכתוב האופנתי של בימה חשוכה, שממש קשה להבחין עליה בדמויות הרוקדות.

התנועה הבסיסית של מוריס מעלה על דעת צורות המצויות בסרגלים לציור אליפסות - קווים מעגליים אבל לא ממש מעגלים באינספור ואריאציות מרתקות.

מוריס הוא אופטימיסט מושבע - ממש משב רוח מרענן במחול האמריקאי העכשווי ואנטיזה מושלמת למופעים המרגשים של פינה באוש.

הכנסת אורחים בבת שבע

פול סלוין נורטון הבריטי וטרו סארינן, שני היוצרים שהתארחו בבת שבע, הם לא טירונים בתחום הכוריאוגרפיה ובכל זאת הם נכשלו בדברים שיוצרים ירוקים מהם מצליחים להימלט מהם. "כלי בן-בליעל" של נורטון מתחיל בצורה מסקרנת מאוד; גופות הרקדנים נמתחים על מיני מכשירים ומתקנים, בצורה שמזכירה גם חדר טיפולים של גינקולוג וגם חדר עינויים מדעי. המוסיקה של פרד פירת מוסיפה נדבך מעניין לנעשה על הבימה, בעזרת מיני קליקים וקולות, שמפיק בעיקר ארנון

זלוטניק (למרות שיער קצוף בצבע בלונד-כסף הוא לא היה במיטבו בערב הבכורה).

לדאבון הלב, הרעיונות של היוצר נגמרים הרבה לפני סוף הריקוד. לכן היתה תחושה של משהו מייגע, שאינו נע בכיוון ברור דיו. כלל ישן ובדוק בכוריאוגרפיה: אל תתחיל ליצור ריקוד חדש לפני שיש לך שלושה רעיונות לפחות.

טרו סארינן חידש את "פלוק" שלו מלפני שנה, אך קשה לי לספר מה התרחש על הבימה, כי חושך מצריים (אולי חושך פינלנד במקרה שלנו) עטף אותה. זו מחלה נפוצה בימינו על בימת המחול - תלבושות שחורות על רקע שחור בחושך. אולי הריקוד נאה, אבל לא ראיתי אותו.

"קופליה" מתקפלת

"תיאטרון מחול ירושלים", שמנהלת **תמרה מיאלניק** בנחישות רבה זה 12 שנה, מופיע בבאלט הרומנטי "קופליה" - או הבובה בעלת עיני הזגוגית".

קשה היה למצוא חומר פחות הולם את כישורי הרקדנים (שאחדים מהם מקצוענים), מהכוריאוגרפיה הסתמית, המיושנת והשבלונית הזאת של יעקב ליפשיץ, שלרוע המזל גם שיחק בצורה מגוחכת את הדוקטור קופליוס, ותפאורתה הדלה.

"קור דה באלט" של ארבע נשים בריאות בשר פותח ומסיים את הבאלט והוא היה ממש נורא. גם תמרה מיאלניק בתפקיד הבובה קופליה היתה ממש מצחיקה, שלא מתוך כוונה. פרנץ, הנער הכפרי הפרחחי, הפך, משום מה, לנסיך מאיזה באלט רומנטי אחר, ולמרות שריציד אורבך ובת זוגו סבטלנה סורין יודעים לרקוד, הבימה הזעירה וההעמדה השגרית והדלה לא איפשרו להם להראות את יכולתם.

חשוב שתהיה בירושלים המתחרדת והולכת להקה מקומית, אבל לא "הבאלט של יהופיץ".

